

FELSEFE DÜNYASI

The Philosophy World

Sayı/Issue: 83 (Yaz/Summer 2026)

ISSN 1301-0875 - eISSN 2822-2970

Yayıncı ve Sahibi/Publisher and Owner

Türk Felsefe Derneği Adına/On behalf of Association for Turkish Philosophy

 Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi (Türk Felsefe Derneği, Ankara, Türkiye)

Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor

 Dr. Merve Nur Sezer (Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Editör/Editor

 Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Yazı Kurulu/Editorial Board

 Prof. Dr. Celal Tüzer
(Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

 Prof. Dr. Christof Rapp
(Ludwig Maximilians Universität, München, Germany)

 Prof. Dr. Dean Zimmerman
(Rutgers University, New Jersey USA)

 Prof. Dr. Duncan Pritchard
(University of California Irvine, Irvine USA)

 Prof. Dr. Jason Brennan
(Georgetown University, Washington DC, USA)

 Prof. Dr. Muhammet Enes Kala
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

 Prof. Dr. Fulya Bayraktar
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

 Assoc. Prof. Dr. Eros Carvalho
(Universidade Federal do Rio Grande do Sul, Porto Alegre, Brazil)

 Assoc. Prof. Dr. Zalan Gyenis
(Jagiellonian University, Kraków, Poland)

 Doç. Dr. Fatih Özkan
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

 Dr. Gary N. Kemp
(University of Glasgow, Glasgow, United Kingdom)

Alan Editörleri/Section Editors

 Prof. Dr. Ahmet Emre Dağtaşoğlu
(Trakya Üniversitesi, Edirne, Türkiye)

 Prof. Dr. Sebile Başok Diş
(Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye)

 Doç. Dr. Mehtap Doğan
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

 Doç. Dr. Nihat Durmaz
(Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye)

 Doç. Dr. Yurdağül Kılınç
(Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye)

 Doç. Dr. Üyesi Nazan Yeşilkaya
(Şırnak Üniversitesi, Şırnak, Türkiye)

 Dr. Öğr. Üyesi Ferhat Taşkın
(Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

 Dr. Öğr. Üyesi Kenan Tekin
(Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

 Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Çelik
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

 Dr. Öğr. Üyesi Övge Öztürk
(Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye)

Yazım Editörleri/Spelling Editors

 Ahmet Hamdi İşcan
(Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

 Zehra Eroğlu
(Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Dil Editörleri/ Language Editors

 Dr. Hatice İpek Keskin
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

 Abdussamet Şimşek
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Dizinlenme Bilgileri/Indexed by

ULAKBİM TR Dizin (2003'dan itibaren/since 2003)

Philosopher's Index (2004'dan itibaren/since 2004)

ERIH PLUS (2023'den itibaren/since 2023)

PhilPapers (2023'dan itibaren/since 2023)

DOAJ: Directory of Open Access Journals (2024'ten beri/since 2024)

EBSCO Database (2025)

Ulrich's Periodicals Directory (2025)

Felsefe Dünyası uluslararası, süreli ve hakemli bir dergidir; yılda iki sayı yayımlanır; elektronik versiyonu, açık erişimlidir.

Derginin online versiyonu ücretsizdir.

The Philosophy World is an international, periodical biannually, and peer-reviewed journal; its digital version is open access.

The online version of the journal is free of charge.

Fiyatı/Price: 500 TL | Basım Tarihi/Publication Date: Temmuz/July 2026, 200 Adet/Copies

Adres/Address

Necatibey Caddesi No: 8/122 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 (312) 231 54 40

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/felsefedunyasi>

Hesap No / Account No: Vakıf Bank Kızılay Şubesi

IBAN: TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Tasarım / Design: Turku Ajans

Baskı / Printed: Uzun Dijital

İstanbul Çarşısı, Zübeyde Hanım, İstanbul Cd. No:48

D:48, 06070 Altındağ/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67 | Sertifika No: 47865

Herkes Kendi Yerini Bilmeli!: Nietzsche’de Mesafe Pathosu ve Rütbe Düzeni

Sever IŞIK

<https://orcid.org/0000-0002-8401-2353> | severquista@gmail.com

Gaziantep Üniversitesi, Felsefe Bölümü, Gaziantep, Türkiye

<https://ror.org/020vvc407>

Öz

Nietzsche’nin “mesafe pathosu” ve “rütbe düzeni” kavramlarını birlikte ele alıp okumaya çalışan bu makalede Nietzsche’nin arzuladığı özelliğin ve politik düzenin esaslı bir şekilde anti-demokratik karakterde olduğu iddia edilmektedir. Argümanını temellendirmek amacıyla Nietzsche’nin metinlerin tasviri ve analitik bir yöntemle ele alacak, Nietzsche’nin bu kavramlarla hem politik hem etik yaşamda doğal bir hiyerarşinin mevcudiyetini ifade ettiğini hem de savunusunu yaptığını göstermeye çalışacağız. Nietzsche’nin eşitlik idealine karşıtlığını ifade eden mesafe pathosu ve rütbe düzeni kavramları onun politik düzen ideali kadar etik özellik idealini de ifade etmektedir. Aristokratik idealleri savunan Nietzsche, bu ideleri yıkıma uğrattığı gerekçesiyle demokratik siyasal ideallere ve siyasal organizasyona şiddetle muhalefet eder. Sürü iradesini esas alan demokratik hareketi bir çöküş semptomu ve politik nihilizmin ifadesi olarak değerlendirir. Ona göre şimdiye dek var olmuş tüm sağlıklı toplumsal ve siyasal düzenler daima aristokratik karakterde olmuşlardır; bundan sonra da öyle olacaktır. Bu rejimler seçkin insanın yetiştirilmesi konusunda da ayrıcalıklı bir konuma sahiptirler. Bunun nedeni ise onların mesafe duygusundan doğan bir rütbe düzenine dayanmalarındır. Demokrasinin eşitleme arzusuyla insanlar arasındaki ayrımları tasfiye ettiği yerde aristokratik düzen farklılıklarından hareketle onları sıralamakta, tasnif ve tanzim etmektedir. Asil ve adi olanı ayırmaktadır. Nietzsche, demokratik hareketin eşitlik idealiyle mesafe duygusunu zayıflattığı, rütbe düzenini yıktığı ve insanları vasatlıkta eşitlediği çağda aristokratik düzenin yeniden yaratılmasını arzulamaktadır. Aristokratik bir düzenin inşası ise asıl olarak üst insanın yaratılması, insan türünün yükseltilmesi gayesi taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mesafe Pathosu, Rütbe Düzeni, Aristokrasi, Demokrasi, Güç İstenci.

Atıf Bilgisi

Işık, Sever (2026). Herkes Kendi Yerini Bilmeli!: Nietzsche’de Mesafe Pathosu ve Rütbe Düzeni. *Felsefe Dünyası*, 83, 314-337. <https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1866783>

Geliş Tarihi	19.01.2026
Kabul Tarihi	01.06.2026
Yayın Tarihi	15.07.2026
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - intihal.net
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Etik Bildirim	felsefedunyasi@tufed.com.tr
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Everyone Should Know Their Place!: Nietzsche's Pathos of Distance and Order of Rank

Sever IŞIK

<https://orcid.org/0000-0002-8401-2353> | severquista@gmail.com

Gaziantep University, Department of Philosophy, Gaziantep, Türkiye

<https://ror.org/020vvc407>

Abstract

This article, which attempts to examine Nietzsche's concepts of distance and hierarchy together, argues that the subjectivity and political order Nietzsche desired are fundamentally anti-democratic. Nietzsche's texts are approached using a descriptive and analytical method to substantiate the argument. The article seeks to demonstrate that Nietzsche uses these concepts to express to defend the existence of a natural hierarchy in both political and ethical life. The concepts of distance and hierarchy, which express Nietzsche's opposition to the ideal of equality, represent not only his ideal of political order but also his ideal of ethical subjectivity. Defending aristocratic ideals, Nietzsche vehemently opposes the democratic political ideals and the political organization on the grounds that aristocratic destroy these ideals. He views the democratic movement based on herd mentality as a symptom of collapse and an expression of political nihilism. According to him, all healthy social and political orders that have ever existed have always been aristocratic in character; this will continue to be the case in the future. These regimes also enjoy a privileged position in terms of cultivating the elite. The reason for this is that they are based on a hierarchy born of a sense of distance. Where democracy, with its constant desire for equality, eliminates distinctions between people, the aristocratic order ranks and classifies them based on their differences. It distinguishes the noble from the ordinary. Nietzsche desires a recreation of the aristocratic order in an age where the democratic movement's ideal of equality has weakened the sense of distance, destroyed the hierarchy, and made people equal in mediocrity. The construction of an aristocratic order is primarily aimed at creating the superhuman, at elevating the human species.

Keywords: Pathos of Distance, Order of Rank, Aristocracy, Democracy, Will to Power.

Citation Işık, Sever (2026). Herkes Kendi Yerini Bilmelil: Nietzsche'de Mesafe Pathosu ve Rütbe Düzeni. <i>Felsefe Dünyası</i> , 83, 314-337. https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1866783	
Date of Submission	19.01.2026
Date of Acceptance	01.06.2026
Date of Publication	15.07.2026
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - intihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	felsefedunyasi@tufed.com.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Nietzsche’ye göre nihilizm tekinsiz bir misafir olarak kapıya dayanmıştır. “Tanrının ölümü”nün en yetkin ifadesi olduğu bu nihilizmle beraber binlerce yıl yaşama kılavuzluk eden değerler inanılır olmaktan çıktıklarından artık yaşam üzerinde etki icra etmeleri mümkün değildir. Bu nedenle ona göre mevcut halde yapılması gereken şey “Tanrının ölümü”nü fırsata çevirerek yaşamı yeniden onaylamak ve yaratmaktır. Bunun için tümüyle dekadan olan Platoncu düalist metafizik düşünce geleneğinin, büyük ölçüde bu geleneği devralan ve devam ettiren Hristiyanı çileci ahlakın ve yine bunları tevarüs ve temellük eden modern fikirlerin aşılması gerekmektedir. Bunu ise ancak Tanrı ile birlikte sahneyi terk etmesi mukadder olan “son insan”ı aşan üst(ün) insan yapacaktır. İnsanı yeryüzüne bağlı kalmaya çağıran (Nietzsche, 1999, s. 26) Nietzsche’ye göre bu görev başarıldığında dünya yaşamı kendisinden mahrum bırakıldığı değere yeniden kavuşacaktır. Bu amaçla bizatihi kendisi bir yıkım ve inşa faaliyetine girişen Nietzsche, yaşam karşısı bu çürümüş değerlerin alt edilmesini (yıkım) ve yeniden yaratılmasını (inşa) amaçlayan projesini tüm “değerlerin yeniden değerlendirilmesi” olarak adlandırır.

Nietzsche, bu azametli proje kapsamında politik yaşam ve politik yaşama anlam veren tüm değerleri de yeniden değerlendirmeye tabi tutar. Mevcut politik düzenleri ve pratikleri “küçük politika” olarak tahfif ve tahkir ederken kendi alternatif politik vizyonunu “büyük politika” olarak adlandırır. Ona göre mevcut halde Avrupa’da hükümferma olan tüm politik düzen ve değerler büyük şeyleri yaratma imkânından yoksun olup geline nokta insanın vasatlaşması, güç istencinin azalması ve Avrupa’nın küçük devletçiklere bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Zamanın icbar ettiği zorlayıcı “büyük politika”nın gelmekte olduğu kehanetinde/vaadinde bulunan filozofa göre güç istencini felce uğratan, sürünün iradesini egemen kılan, tehlikeyi ve savaşı yadsıyan “politik”lik vasfından yoksun olan mevcut politikadan farklı olarak bu politika seçkin bir kastın iradesine dayanan ve bu kast tarafından icra edilen, güç istemini artıran, Avrupa’daki parçalanmışlıklara son veren, kendilikle birlikte yeryüzünün fethini de onaylayan bir politika olacaktır (Nietzsche, 1996, s. 142; 2019, s. 132). Nietzsche’nin siyasi radikalizmini somutlaştıran bu büyük politika vizyonu ve misyonu çerçevesinde inşasını arzuladığı düzen öncelikle seçkin/soylu insanın egemen olduğu hiyerarşik olarak örgütlenmiş bir siyasal ve toplumsal organizasyon olacaktır. Haliyle bu politik projenin insanların eşitliğini esas alan demokrasiyle derin bir karşıtlık içinde olduğu apaçıktır. Onun mevzubahis ettiği, gelişini beklediği, kendileri için yazdığı, umudunu bağladığı insanlar yaşamın içindeki sıradan

insanlar değildir. Liberal bireyciliğe karşı “aristokratik bireyciliği” savunan (Ansell-Pearson, 1998, s. 28), liberal-demokrat taahhütlere radikal bir şekilde meydan okuyan (Abbey&Appel, 1998, s. 114) Nietzsche, ortalama/sıradan insanı sürü, köle, aşağı olarak adlandırır; kalbi daima seçkin insan için atar; onlar için yazar ve onlar için yaşar. Onun beklediği insan, Tanrı'nın ölümü krizini fırsata dönüştürecek ve yeryüzünün anlamı olacak olan üst(ün) insandır. Ona göre kültürün ve devletin en yüce gayesi bu seçkin insan(lar)ın yaratılmasıdır (Nietzsche, 2003a, s. 54, 56, 57, 63). Nietzsche için diğer tüm insanların asli işlevi insan için yüce hedefler koyan, vizyonunu belirleyen asil ve özgür ruhlu bu insanların yüce amaçlarının aracı olmaktır. Sağlıklı bir aristokrasiyi meydana getiren bu insanlar toplumsal ve siyasal yaşamın anlamını ve gerekçesini oluştururlar (Nietzsche, 2019, s. 198; 2011, s. 36). Başka bir ifadeyle politik yaşamın ya da olayın meşruiyeti onun seçkin insanın yaratılmasına, yaşamına ve amacına ulaşmasına ne ölçüde yardımcı ve aracı olduğuyla belirlenir. Nietzsche, soylu ve sıradan olanı birbirinden ayırması, derecelendirmesi ve amacına ulaşmasını sağlaması nedeniyle savaşı, mücadeleyi, köleliği, sömürüyü, fethi, dikey toplumsal örgütlenmeyi (Nietzsche, 2019, s. 41) ve sürüyü karşı seçkinler lehine işleyen bir ahlaki savunur (Nietzsche, 2019, s. 117). Aslında Nietzsche, lehine ya da aleyhine konumlandığı, savunusunu yaptığı değerlere içkin tehlikenin farkındadır. Ancak bu bizatihi modernliğin kendisini hastalıklı gören Nietzsche'yi ırgalamaz. Ona göre hakikat zalimdir ve o, bu zalim hakikati çağdaşların kulağına haykırmaktan geri durmaz. Buna karşı özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde Nietzsche'yi savaş öncesi imajından arındırma gayesiyle birçok yorumcu ironik bir şekilde onu modernler için daha aşına ve onaylanabilir kılmak için lüzumsuz bir çaba göstermiş, adeta Nietzsche'nin söylediği şey ile söylediği şeyi kastetmediği gibi tuhaf bir yorumlama yoluna gitmişlerdir. Oysa Nietzsche'nin söyledikleri açıktır; modern okuyucularının söylediklerinden ürküntüye kapılacağına bilincinde olarak kendi hakikatinin korkunç olduğunu söylemekten imtina etmez. Zamana aykırı düşüncelerin filozofu olarak çağına damga vuran, tüm değerleri alaşağı etmeye çalışır. *Zeitgeist*'a savaş açan filozofa göre perestiş edilen tüm değerler dekandan bir karakteri haiz olup yükselen nihilizmin belirtilerinden başka bir şey değildirler. Hepsi yıkılmalıdır. Onun için “insan değilim ben, dinamitim” diyen filozof, bu “güne dek inanılmış, istenmiş, kutsallaştırılmış ne varsa, hepsine karşı yöneltilecek bir son sözün anısıyla” (Nietzsche, 1996, s. 141) savaş açarak bizatihi onların üstesinden gelmeye çalışır.

Bu makalede ele alıp birlikte okumaya çalışacağımız *mesafe pathosu* (Pathos der Distanz) ve *rütbe düzeni* (Rangordnung) kavramları da onun büyük

ve sağlıklı bir etik-politik yaşamın gereği olarak özel bir önem atfettiği kavramlardır. Söz konusu kavramlar Nietzscheci vokabülerde ve tahayyülde modernliğin insanları eşitleme arzusunun karşıt kutbunu oluştururlar. Mesafe pathosu insanları eşitlemeyi değil, ayırtırmayı esas alır; benzerliğe değil, farklılığa odaklanır. Modern fikirlerin insanları eşitliğe çağırdığı, fark(-lılık)ları yok ettiği yerde hiyerarşileri ve ayrıcalıkları yeniden inşa etmeye, aralarındaki mesafeyi belirlemeye, bariyerleri yeniden inşa etmeye çağırır. Onun için bu duygu insanları sahip oldukları değere göre tanımlamayı ve tasnif etmeyi, toplumsal ve siyasal olarak derecelendirmeyi ifade eden rütbe düzeniyle bütünleşir. Felsefesinin amacının “mertebelerin düzenlenmesi” olduğunu söyleyen (Nietzsche, 2017, s. 206) Nietzsche’nin insanları söz konusu kriterlerden harekete dikey olarak sıralayan politik düzeninin aristokratik bir karakterde olacağı açıktır. Başka bir ifadeyle mesafe pathosu ve rütbe düzeni (sıra düzeni) kavramları Nietzsche’nin arzuladığı, asil-avam ayrımını esas alan aristokratik toplumsal örgütlenme biçimlerinin inşası ve soylu/seçkin insanın yaratılması arzusunu ifade etmektedirler. Her iki kavram da doğası itibarıyla dışlayıcıdır; ya sıradan olanı ya seçkin olana tabi kılar ya da dışarıda bırakırlar.

Çağın yükselen insan ve devlet idealiyle karşıtlık içinde olan bu insan ve düzen ideali erken döneminden geç dönemine dek Nietzsche’nin tüm çalışmalarını bütünleştiren en önemli temadır. Asli gaye seçkin insanın yaratılması ve tüm sosyopolitik yaşamın adeta bir kurtarıcı ve yaratıcı olarak ölen tanrıyı ikame eden bu üst(ün) insanın merkez olarak tanzim edilmesidir. Nietzsche, etik ve politik yaşamın nihai amacı ve anlamı olarak konumlandırdığı bu insanı erken dönem çalışmalarında “dahi”, “kurtarıcı insan”, “gerçek insan” daha sonraki çalışmalarında ise “özgür ruh”, “üstün insan”, “geleceğin filozofları”, “iyi Avrupalılar” vb. şekillerde adlandırır. Sadece “son insan”ı aşan bu üst(ün) insanların çağına damga vurduğunu düşündüğü ve her yerde semptomlarını teşhis ettiği dekadansın üstesinden geleceklerini düşünür. Çünkü sağlıklı değerler yaratma imkân ve istidadına ancak bu insanlar sahiptirler. Bu seçkin bireyselliğin yaratılması ve sürü/köle ahlakının taarruz ve tasallutundan muhafazası ise sadece mesafe duygusu ve onun tezahürü olan ruhsal ve toplumsal hiyerarşiler aracılığıyla mümkün olabilir. Seçkin insan ancak asil ve aşağı olan arasına mesafe koyan rütbe düzenine göre tanzim edilmiş aristokratik toplumsal yapıda astlarına karşı üstünlüğünü deneyimleyebilir ve bu deneyimin ruhunda yaratacağı mesafe pathosu aracılığıyla varlığına estetik bir biçim verebilir; kendi kendini aşma ve mükemmelleşme deneyimini yaşayabilir. Bu perspektiften bakıldığında Nietzsche için siyasal yaşamın aristokratik inşasıyla benliğin etik-estetik inşası

iç içe geçer. Haliyle Nietzsche'nin seçkin insanı merkeze alarak tasavvur ve tahayyül ettiği sosyopolitik örgütlenme modeli ve savunusu açıkça antide-mokratik bir karaktere sahiptir. Bu nedenle insanların eşitliğini esas alan, çoğunlukları önceleyen ve yönetime dahil eden demokratik hareketin bir parçası olarak gördüğü tüm rejimlere (liberalizm, sosyalizm, anarşizm vb), tüm bu ide(al)leri kurumsallaştıran ve yasalaştıran modern devlete,¹ kurum ve kurallara da şiddetle karşı çıkar; onları çağ(ın)a damgasını vuran nihilizmin semptomları olarak görür; tüm "değerlerin yeniden değerlendirilmesi" projesi kapsamında onları alt etmeye ve üstesinden gelmeye çalışır. Bu çerçevede eşitlik idealiyle sıra düzeninin imhası ve ilgasını asli politik gaye haline getirmiş olan demokratik harekete karşı adeta savaş açan Nietzsche, rütbe düzenini yeniden tesis etmeye ve mesafe duygusunu tahkim etmeye çalışır.

Mesafeyi/Arayı Açmak ve Korumak

Nietzsche'nin metinlerinde altı kez atıf yaptığı mesafe pathosu (Nietzsche, 2011, s. 18, 129; 2019, s. 197; 2010, s. 86; 1995, s. 63, 90) onun tüm düşünce dünyasının yapılandırılmasına damga vuran iki insan tipi arasındaki politik ve etik uçuruma işaret eder. Asil ile sıradan insan arasındaki kökensel ayrımı ifade eden mesafe pathosu aynı zamanda biri gelişim ve bolluk içinde olup kendi fazlalıklarını şeylere yansıtan ve onları süsleyen; diğeri ise yozlaşmış olup dünyayı dar ve çirkin kavramlara indirgeyerek yoksullaştırmaktan başka bir şey yapmayan, kendisine/yaşama kin besleyen, hınçtan doğan iki tür yaşamı birbirinden ayıran şeydir (Kofman, 1972, s. 20). Nietzsche'ye göre bu pathos insanlar arasındaki farkları esas alan, onları hiyerarşik olarak tasnif eden aristokratik rütbe düzenini olumlar; bu düzene devinim ve dinamizm kazandırır. Demokratik hareketin yükselişte olduğu bir çağda Nietzsche, söz konusu duygunun giderek azalmasından ve insan tipinde de bir düşüşe neden olmasından şikayetçidir. Ona göre bu düşüş ve küçülme insanın vasatlaşması ve sürü hayvanına dönüşmesiyle neticelenmiştir (Nietzsche, 2019, s. 120, 73). Bu küçülmüş insana derin bir tiksinti duyan Nietzsche, insan(-lığ)ın içinde bulunduğu mevcut duruma daima horgörüyle hatta tiksintiyle yaklaşır. Tüm farklılıkların tasfiye edildiği bir çağda uzaklık duygusunun mevcudiyetini insanın sağlıklı oluşunun bir alametifarikası olarak okur ve şöyle der: "Bir insanın ciğerini okurken, en önce baktığım şey, onda uzaklık duygusu olup olmadığı, insanla insan arasında kat, değer, sıra ayrımı gö-

1 Nietzsche'nin modern devlete yönelik sert eleştirileri de bu bağlamda değerlendirilmelidir. Zira ona göre Hristiyan inancındaki kulların Tanrı nazarındaki eşitliği düşüncesini politik olarak kurumsallaştıran modern devlet, bu hedefe dönük icraatlarıyla daima güçlü olan bireylerin aleyhine, zayıf ve sıradan olanların ise lehine işler; eşit olmayanları haksızca eşitler, güçlü birey(sellik)leri yok eder. Tam da bu nedenle o, modern devleti "teşkilatlandırılmış ahlaksızlık" (Nietzsche, 2002, s. 354) olarak adlandırır ve "üstün insan"ın ancak "devletin bittiği yer"de yükseleceğini söyler (Nietzsche, 1999, s. 60).

zetip gözetmediği, seçip seçmediğidir. Bununla *gentilhomme*'dur insanoğlu, başka türlü, ne ederse etsin, o geniş yürekli, yumuşak başlı ayaktakımı içindedir" (Nietzsche, 1996, s. 137-138). Ona göre Avrupa insanının sürekli olarak düzleştiği ve vasatlaştığı bir tarihsellikte çağın sorunlarına çare olacak olan yeni ruhsal aristokrasinin yapması gereken şey zıt değerle(ndirme) ri öğrenmek, günümüzün vasatlaştırıcı değerleriyle arasına mesafe koymak, mevcut olanla aradaki uçurumu açacak bir mesafe ve rütbe düzenini inşa etmektir (Rabaté, 2016, s. 8). Daha yaşarken kendi felsefesine ilişkin "aristokratik radikalizm" tanımlamasından duyduğu hoşnutluğu dile getiren ve onaylayan (Nietzsche, 2012, s. 59) Nietzsche'nin yazılarında mesafe pathosu hem bir toplumsal hiyerarşi ilkesi hem de bu hiyerarşinin en üstünde yer alan asil insanın üstünlük duygusunun ifadesi olarak belirir. Onun için mesafe pathosu aristokratik kişiliğin ve kimliğin yüceltilişinin ifadesidir. Kişiyi seçkin kılan onun çoğunluğa benzerliği veya benzemesi değil, kendisiyle kitlesine arasına ördüğü mesafe duygusu aracılığıyla asaletini muhafaza etmesidir.

Asil bir kişiliğin inşası ise öncelikle onun psikolojik zemini olan mesafe duygusunu oluşturan ve koruyan aristokratik toplumun inşası ve korunmasıyla mümkün olacaktır. Nietzsche'ye göre "şimdiye dek "insan" tipinin her yükselişi aristokratik toplumun eseri" olmuş ve "her zaman da öyle olacaktır." Aristokratik toplumun yüksek insanı yaratma kapasitesi ise bu düzenin asil insanın varoluş koşulu olan mesafe pathosunu mümkün kılma yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Zira mesafe duygusu ancak "insanlar arasında uzun bir hiyerarşi ve değer farklılıkları merdivenine inanan ve herhangi bir anlamda köleliğe gerek duyan bir toplumun, zümrelerin ete kemiğe bürünmüş farkından, egemen sınıfın tebaaya ve iş aletlerine sürekli dışlayan ve tepeden bakışından ve zümrelerin sürekli itaat ve emretme, aşağıda ve uzakta tutma uygulamasından" doğmaktadır (Nietzsche, 2019, s. 197). Dolayısıyla burada Nietzsche'nin aristokrasiyi soylu ve yüksek insan tipinin yükselişinin önkoşulu olarak gördüğü açıktır. Ancak söz konusu fragmanın devamında Nietzsche, bu mesafe pathosunun "ruhun içinde sürekli yeniden mesafe artırmaya yönelik" "daha gizemli" başka bir duygu yarattığını ve bu duygu olmaksızın "insanın kendini aşması" ediminin gelişmeyeceğini ve sürekli hale gelemeyeceğini söyler (Nietzsche, 2019, s. 197). Böylece Nietzsche, ilginç ve ironik bir şekilde hiyerarşik bir politik yapılanmanın mümkün kıldığı politik mesafe pathosundan bu politik düzeni de besleyen ve ona istikrar kazandıran daha etik karakterdeki bir mesafe duygusuna geçiş yapmaktadır. Başka bir ifadeyle politik mesafe duygusunu etik mesafe duygusunun koşulu haline getirmektedir. Bu durumda Nietzsche'nin politik ve etik olanı kavramsal olarak değil, fakat ontik olarak

birlikte düşündüğünü, birbirinden ayrıştırılabilir şeyler olarak görmediğini söyleyebiliriz. Karşılıklı etki ve etkileşim açık olmakla birlikte nihai olarak etik olanın politik olana hizmet etmesi ve yüce/yüksek insanın yaratılması amaçlanmaktadır. Burada pekâlâ Nietzsche ile antikler arasında bir yol inşa etmek de mümkündür. Antiklerin toplumsallığı/siyasallığı insanın yetkinleşmesinin aracı olarak görmelerinde olduğu gibi Nietzsche'de nihai olarak politikayı ve etikayı yüksek insanın yaratılışının araçları olarak görmektedir.

Yüksek ve aşağı insan ayırımına paralel olarak Nietzsche bu insanlara has olan duygular arasında da farklılıklar görür ve onlar arasında da bir hiyerarşi kurma yoluna gider. İnsanın içgüdüleri ve duyguları arasında kaosun baş göstermesini yozlaşmanın göstergesi (Nietzsche, 2019, s. 198) olarak okuyan filozofa göre modern çağ yüksek insanın duygu dünyasında bir yozlaşmaya yol açmıştır. Örneğin Fransa'daki türden aristokratik devrimin başlarında olduğu gibi soyluların kendilerini ahlaki duygunun aşırılığına kurban ederek "tiksintiyle ayrıcalıklarını bırakıp atması" yozlaşmanın göstergesidir. Zira yüzyıllar süren bu yozlaşma aristokratların "hükümlerlik yetkilerinden vazgeçip kendini kraliyet işlevine" indirgemesiyle sonuçlanmıştır (Nietzsche, 2019, s. 198). Oysa ona göre "iyi ve sağlıklı bir aristokrasinin başlıca özelliği kendini bir işlev olarak değil (ister bir kraliyet olsun ister bir devlet) onun anlamı ve en yüksek haklı çıkarılışı olarak hissetmesi" ve bu amaç uğruna "eksik insanlara, kölelere, iş aletlerine düşürülmeleri ve eksiltilmeleri gereken çok sayıda insanın kurban edilişine vicdan rahatlığıyla göz yummasıdır." Onların temel inancı söz konusu insanların "seçilmiş türden bir varlığın daha yüksek görevlerine ve genel olarak daha yüksek bir varoluşa doğru üzerinde yükselebileceği bir altyapı ve iskele olarak var olabileceğidir" (Nietzsche, 2019, s. 198). Nietzsche, soylu/aristokrat sınıf ile onun bir çeşit aracı olarak gördüğü aşağı sınıf arasındaki ilişkiyi Sipo Matador denilen güneşe doğru yükselen tırmanıcı bitkiler ve meşe ağacı arasındaki (araçsal) ilişkiye benzetir. Sipo Matador yükselmek için kollarıyla meşe ağacını sarmalar; onun üstünde ve ona dayanarak yeterince yükselip ışığa kavuştuğunda yapıraklarını açma mutluluğunu yaşar (Nietzsche, 2019, s. 199).

Yüksek bir aristokrasi ve seçkin insan için köleliği elzem gören filozof, açıkça sıradan insanı asil ve istisnai olanın daha yüksek bir varlık durumuna çıkması için gerekli olan bir altyapı/araç olarak değerlendirmektedir. Ona göre piramit olan toplumun tabanını oluşturan çoğunluk seçkin insan için vardır ve onun amaçlarının tahakkuk aracı olarak anlam kazanmaktadır. Zira söz konusu (ruhani) aristokrasi geri kalan her şeyin anlamını ve gerekçesini oluşturmaktadır (Nietzsche, 2019, s. 198). Nietzsche için büyük insanın yaratılması öylesine yüce bir şeydir ki bu büyüklüğün ortaya çıkışı her türden

hiyerarşiyi, politik yapılanmayı hatta sefaleti ve felaketi bile meşrulaştırır. Bunun için ödenen tüm bedeller makul ve meşru görülür.² Bu düşünceler Nietzsche'nin kökleri *Yunan Devleti*'ne kadar geri giden düşüncelerinin olgunluk döneminde daha da işlenmiş olarak yeniden tekrar edilmesidir. *Yunan Devleti*'nde "hakiki sanat ihtiyacı demek olan kültür" üretiminin doğası gereği köleliği gerektirdiğini (Nietzsche, 2015, s. 21), yüksek kültür ve sanat üretimini temin edecek bir avuç seçkin insanın söz konusu üretimi için çok sayıda insanın sefalete katlanmak zorunda oluşunun elzem olduğunu ifade eden (Nietzsche, 2015, s. 22) filozof, İyinin ve *Kötünün* Ötesinde'de "yüksek kültür" dediğimiz hemen her şeyin "gaddarlığın tinselleştirilmesine ve derinleştirilmesine" dayandığını (Nietzsche, 2019, s. 158) savunmaya devam eder. Ona göre bu, yüksek bir kültür ve kişilik yaratmanın kaçınılmaz bedelidir. Tüm toplumsal ve siyasal yaşam gibi kültürün üretimini de antagonistik bir zemine dayandıran Nietzsche, muhteşem bir kültürü, zafer alayında, arabasına zincirlenmiş mağlupları köleleri diye sürükleyen kanlı bir muzafere benzetir (Nietzsche, 2015, s. 22).

Nietzsche, aslında bu söylediklerinin modern duyarlılıklara sahip kulaklara ürkütücü geleceğini farkındadır. Onun için sarsmak istediği okuyucusunu uyarmayı ihmal etmez: "Aristokratik bir toplumun ortaya çıkışı öyküsünde (yani "insan" tipinin o yükselişinin önkoşulunda) insancıl yanılsamalara kapılmamalı: hakikat katıdır" (Nietzsche, 2019, s. 197). Burada Nietzsche nötr bir şekilde aristokratik kastın/insanın düşünce, duyuş, eyleyiş biçimini aktarır gibi gözükür. Bu yüzden onun sadece aristokrat insanın/sınıfın duyuşu ve düşünüş dünyasını mı tespit ve tasvir ettiği yoksa kendi düşüncesi mi dile getirdiği tartışma konusu yapılabilir (Young, 2017, s. 640). Ancak sonrasındaki paragrafta Nietzsche, sömürünün adeta yaşamın yasası olduğunu söyler ve bunu onaylayıp olumlayarak kendisi lehine içine düşebileceğimiz söz konusu şüpheleri izale eder. Ona göre yaralama, şiddet, zor kullanımı ve sömürüden kaçınmak uygun koşullarda eşitler arasında iyi olabilir ancak toplumsal yaşamın ilkesi haline getirilmesi durumunda sonuç korkunç olacak ve bunun "olumsuzlama istemi, çözülme ve yıkılma ilkesi olduğu hemen anlaşılacaktır." Zira ona göre sömürü yaşamın özüne aittir, kendi ifadesiyle "yaşamın kendisi yabancı olanın, daha zayıf olanın ele geçirilmesi, yaralanması, yenilmesi, bastırma, sertlik, kendi biçimlerinin dayatılması, ilhak etme ve en azından, en hafifinden sömürü"dür. Sömürü ise güç

2 Nietzsche, açıkça aristokratik bir düzeni savunmaktadır ancak onun savunduğu aristokrasinin salt doğuştan gelen statü ve sınıf farkları ile kandan çok insanların kendi doğal yeti ve yeteneklerine istinat eden bir aristokrasi olduğunu ifade etmek gerekir. Brandes'e yaptığı mektupta da bunu dile getirmiştir; "biz kazanırsak ırk, ulus ve sınıflar arasındaki saçma sınırları aşmış olacağız. Bundan böyle insanlar arasında rütbe sıralaması olacak" (Young; 2017, s. 641).

elde edilmesi amacına matuftur. "Büyüme, çevresine yayılmak, kendine çekmek, ağırlık kazanmak" bunlar güç isteminin ete kemiğe bürünmüş halidirler (Nietzsche, 2019, s. 199). Yaşamın bizatihi kendisi güç istemidir. Avrupalıların anlamadığı ve gelecekte ortadan kalkacağını zannettikleri sömürü yaşamın doğasında mündemiç olan organik bir fonksiyondur. Ve dahası "sömürü" bozulmuş ya da eksik ve ilkel bir topluma ait değildir: organik bir temel fonksiyon olarak canlıların özüne aittir; tam da yaşam istemi olan asıl güç isteminin bir sonucudur" ve "gerçeklik olarak tüm tarihin ilk olgusudur" (Nietzsche, 2019, s. 200). Hiç şüphesiz Nietzsche'nin asil ve güçlü insanı tarihin ilk anında söz konusu olgulara değer biçen, değerlendiren yani onları etik olarak adlandıran kişidir. Ve bu asil kişilere şeyleri etik olarak adlandırma hakkını veren de yine onların sahip oldukları mesafe pathosudur.

Nietzsche'nin asil olanı tanımlama girişiminde mesafe duygusu belirleyici rol oynar. Mesafe duygusu asil ve aşağı olanı fiilen birbirinden ayrı ve uzak tuttuğu gibi onların görevlerini "sonsuz dek birbirlerinden ayırır" (Nietzsche, 2011, s. 129). Dolayısıyla ona göre asil oluşun en önemli işareti seçkin olanın kendi ödevlerini herkes için ödevler düzeyine indirerek ucuzlatmayı aklından dahi geçirmemesi, sorumluluğunu devretmeyi ve paylaşmayı asla istememesi ve ayrıcalıklarını kullanmayı kendi ödevleri arasında saymasıdır (Nietzsche, 2019, s. 218). Bu aynı zamanda soylunun alametifarikası olan özsaygının gereğidir. Bu özsaygı asil olanı belirli tarzda eylemeye icbar eder; zira asil bir ruh daima kendisine saygı duyar. Bu nedenle ona göre asil olanı ve konumunu belirleyen şey asil olanın ayak takımından farklı olan eylemleri ve yapıtları değil, ruhunun gereksinimi olup yokluğu tehlike belirtisi olan inançlarıdır; kendisine duyduğu hürmettir (Nietzsche, 2019, s. 224). Onun için Nietzsche'ye göre soylu insan ufka baktığında sadece egemenlikler, hiyerarşiler ve köleleştirme örüntüleri görür ve onaylar. Buna karşın hınç insanı, rütbe düzenini apaçık bir adaletsizlik, tüm toplumsal düzenin ve hatta hayatın kendisinin aktif bir kınanması olarak görüp reddeder (Fontana, 2019, s. 18). Bu nedenle Nietzsche, soyluluğun sadece hayattaki bir konum değil, aynı zamanda bir değer biçme ve hissetme biçimi olduğunu düşünür. Bu soylu değerlendirme biçimleri ise yüksek veya daha düşük ölçekte bir rütbe sıralamasını kullanır. Şeyler arasında yapılan bu ayrım ve sıralamalara daima onların tanınmasını ve anlamlı olmasını sağlayan mesafe ve farklılık duyguları eşlik eder (Acampora&Ansell-Pearson, 2011, s. 196).

Şeyleri Adlandırmak ya da Şeylere Değer Bıçmek

Ahlakın Soykütüğü'nde ahlaki kavramların soykütüğünü yaparak alternatif bir tarihini yazmaya, tarihselliklerini ve güç ilişkileriyle olan bağlarını orta-

ya koymaya çalışan Nietzsche, iyi ve kötü ayrımıyla karakterize edilen tüm değerlerin aristokratik mesafe duygusundan kaynaklandığını iddia eder. Mesafe pathosu soyluların tüm değerleri yeniden yaratma ve onları yeniden adlandırma hakkının kaynağıdır. Ona göre “iyi”nin ne olduğunu belirleyenler “kendilerine “iyilik” bahşedilenler” değil, soylulardır. Başka bir ifadeyle “iyi” diğergam eylem olarak değil, soylunun kendi eylemini onaylayışı olarak ortaya çıkmıştır. Asiller, zayıf ve tepkisel olan avam ile aralarındaki bu “mesafe tutkusundan hareketle değer yaratma, değerleri isimlendirme hakkını” kendinde bulmuş ve “en mertebe düzenleyici ve mertebe belirleyici nitelikteki değer yargıları”nı belirlemişlerdir. Kendi ifadesiyle “asalet ve mesafe tutkusunun, hükmeden, daha üst bir cinsin süreğen ve baskın nitelikteki bütün temel duygularının daha aşağı bir cinsle, bir “alt”la ilişkisi -“iyi” ve “fena” karşıtlığının kaynağı budur” (Nietzsche, 2011, s. 18).³ Daha açık bir ifadeyle mesafe pathosu asil ve aşağı olan tüm zıt değerlendirme biçimlerinin kaynağı olup efendi ve köleyi birbirinden ayıran şeydir.⁴ Üstün ve egemen insan tipinin temel ve asli duygusu olarak beliren bu duygu yüksek insan ile sıradan insan arasındaki farkı daima derinleştirir. Nietzsche, İyi ve Kötünün Ötesinde de bu duygunun ruhun içsel genişlemesine, insan tipinin yücelmesine ve kendisini fethetmesine ilişkin sonuçlarına atıfta bulunur.

Kişinin kendisinin bazı özelliklere sahip olduğunu düşünmesi gerçekte o özelliklere sahip olmasından zamansal ve kavramsal olarak önce gelir; onu belirli standartlara göre davranmaya teşvik eder. Nietzsche'nin mesafe duygusuyla büyülenmiş görünen soyluları da kendilerini üstün olarak hayal etmektedirler (Alfano, 2021, s. 278). Nietzsche, soylular söz konusu olduğunda adeta bir erdem statüsüne yükselttiği mesafe pathosunu aynı zamanda aşağılama ve iğrenme duygularıyla ilişkilendirir (Alfano, 2021, s. 281). Ona göre sıradan insana duyulan horgörü ve küçümseme ya da asil insana duyulan saygı gerçekte onların özünde oldukları şeyden kaynaklan-

3 *Ahlakın Soykütüğü*'nün gösterdiği şey “iyi” sözcüğünü başından itibaren “bencil olmayan” eylemlerle değil, daha ziyade bu “aristokrat değer yargıları” ve değerlendirmeleriyle ilgili olduğudur (Nietzsche, 2011, s. 18). Nietzsche'ye göre ilk ahlaklar savaşı soylularla birlikte ortaya çıkmıştır. Onlar avam/aşağı arasındaki mesafe pathosundan (uzaklık duygusundan) hareketle kendilerini “iyi”; kendilerinde öne çıkan (sağlık, fiziksel kuvvet, cesaret, askeri beceri, doğruluk, sadakat, düşmana aman vermemek vb.) özellikleri ise erdem olarak adlandırmışlardı. Kendileri gibi olmayan yabancıları ve zayıfları ise “kötü” olarak adlandıran soyluların bu adlandırması (“çürük yumurta” ifadesinde olduğu gibi) nefret değil, küçümseme ifadesiydi. Dolayısıyla soylular için “kötü”(ler) kendileri gibi olma talihinden yoksun kişileri ifade etmekteydi (Alfano, 2021, s. 278).

4 Nietzsche için tarih adeta efendi ve köle insan tipleri ile bunların temsil ettikleri iki farklı etik/yaşam arasındaki iktidar mücadelesidir. Efendi/asil olanın iktidar deneyiminden farklı olarak köle olanın iktidara ilişkin duygusal deneyimi farklıdır. Çünkü o, efendiden farklı olarak iktidarı güç eksikliği, acı ve baskı olarak deneyimler ve bu negatif iktidar deneyimi onda tepkisel karakterdeki kızgınlık pathosuna yol açar (Nietzsche, 2011, s. 29-32).

Everyone Should Know Their Place!: Nietzsche's Pathos of Distance and Order of Rank maktadır (Alfano, 2018, s. 133,134). Dolayısıyla sıradan insan özsel olarak küçümsemeyi, soylu ise saygıyı hak etmektedir. Nietzscheci bu mesafe pathosu özelleştirici bir küçümsemeyi içerdiğinden insanların eşit saygı görmesi yönündeki demokratik talepleriyle bağdaşmaz (Alfano, 2018).⁵ Çünkü bu sürekli olarak soylu olanın aşağı olanla ya da öyle gördükleriyle kendisi ve benzerleri arasında mesafe koymasına, dikey bir rütbe/kast düzeni inşa etmesine yol açmaktadır.

İnsanları Sıralamak ve Sınıflamak: Rütbe Düzeni

Nietzsche, rütbe düzeninin yaşamımızdaki tüm ilişkilere nüfuz eden bir ilke olduğunu düşünür. Bu düşüncesinin ardında yatan temel kabul insanların doğaları gereği birbirinden farklı olduğu gerçeğidir (Young, 2017, s. 497). Bazı insanlar doğaları gereği yönetmeye bazıları ise itaat etmeye yazgılıdır. Bu nedenle birileri için besin olan şey diğerleri için zehir olabilir. Sıradan insan da erdem olan şey üstinsanda kötülük ve zayıflık olarak görünebilir (Nietzsche, 2019, s. 39; 2003b, s. 127). Tam da doğal olduğunu düşündüğü bu farklılık nedeniyle Nietzsche, bazı insanların yönetmekten keyif almasına karşın itaat dürtüsüne sahip olan çoğunluğun ise başkasına tabi olmaktan keyif aldığını düşünür (Young, 2017, s. 497). Farklılıkları nedeniyle tüm insan tipleri için ortak bir ahlaktan bahsetmenin söz konusu olamayacağını düşünen (Nietzsche, 2019, s. 39, 148) ve ahlakları “hiyerarşi karşısında eğilmeye zorlamak” gerektiğini söyleyen Nietzsche, bir kişi için doğru olanın herkes için doğru olacağı türünden tüm insanlar için aynı ahlaki kural(lar)ı vaz eden görüşlerin ahlakdışı olduğunu söyler (Nietzsche, 2019, s.148). Tüm değerlerin yeniden değerlendirilmesi projesi kapsamında asil insana has gördüğü antik/pagan aristokratik değerleri yeniden değerlendirmek suretiyle amoralist etiği kapsamında yeniden temellük eder.⁶ İnsanlar arasındaki doğal eşitsizliğe istinat eden antropolojik yaklaşımdan hareketle tüm insanları kapsayan ortak bir ahlak talebinin ve idealinin yüksek insanlara zarar verdiğini ifade eder.

Nietzsche'ye göre asil ve aşağı insan arasında olduğu gibi onların sahip olduğu ahlaki değerler arasında da bir ayırım ve hiyerarşi vardır (Nietzsche,

5 Nietzsche'nin mesafe pathosunun aristokrat karakterli olup sıradan insanlara karşı özselci bir küçümsemeyi içerdiği, herkese eşit onur ve saygı talep eden demokrasiyle bağdaşmadığı iddiasına karşı bir okuma için bkz. (Zamosc, 2019).

6 Nietzsche'nin savunduğu bu aristokratik erdemler Hristiyanlığın herkes için vaat ettiği erdemler değildir. Başka bir ifadeyle onun savunduğu erdemler ortak olanla ilgili olup insanları birleştiren erdemler değil, bilakis onlardaki farklılıkları ortaya çıkaran ve derecelendiren erdemlerdir. Onun için Nietzsche, erdemin “erdem vaizleri”ne karşı korunması gerektiğini söyler; çünkü onlar erdemin en büyük düşmanlarıdır. Zira onlar erdemin herkes için bir ideal olduğunu öğretmek suretiyle erdemi aristokratik gizeminden mahrum bırakmakta; erdem olma, vasat olmama taklit edilemeye, istisnai olma vb. türden cazibesini yok etmektedirler. Gerçekten sıradan insanın tüm içgüdüleri erdemlere karşıdır (Nietzsche, 2017, s. 221).

2019, s. 157,148; Hatab, 2008, s. 208; Knoll, 2023, s. 191). Ancak Hristiyanlık, “herkese eşit hak öğretisi”yle “insan ile insan arasındaki her türlü derin saygı ve mesafe duygusuna karşı, yani kültürün her türlü yükselme ve büyümesinin önkoşuluna karşı... ölümüne bir savaş vermiştir”. Nietzsche’ye göre kitlelerin soylu olana hincından doğan bu “zehirli eşitlik” ideali daha sonra Hristiyanlıktan politikaya intikal etmiş ve politikayı da zehirlemiştir. Bu nedenle Nietzsche, Hristiyanlığın varisi olarak gördüğü modern politikanın neredeyse özünü oluşturan ve politik yaşamı domine eden eşitlik idealinin hâkimiyeti nedeniyle modern dünyada bugün hiç kimsenin “özel haklara sahip olmak için, egemenlik hakları için, kendisi ve kendi eşitleri karşısında derin saygı duyguları için-bir mesafe tutkusu için ortaya çıkmaya” cesareti kalmadığını söyler (Nietzsche, 1995, s. 63) ve ekler; “politikamız bu cesaret yoksunluğu yüzünden hasta haldedir!”. Bu cesaret yokluğu ve yoksunluğu sürünün, aşağı olanın zaferiyle sonuçlanmış, “düşünüş biçimi aristokrasisi, ruhların eşitliği yalanı yoluyla, yeraltının en altına gömülmüştür”. Ancak daha kötüsü mesafe duygusuna ve rütbe düzenine karşı açılmış ve kazanılmış olan bu zafer bitmiş bir zafer değildir. Onun için şöyle devam eder; “çoğunluğun hakkı”na inanç, devrimler yapmış ve daha da yapacaksa, hiç kuşukumuz olmasın” (Nietzsche, 1995, s. 63).

Nietzscheci söz dağarcığıyla ifade edecek olursak bu tam da kölelerinin kati bir zaferi ve sürüce olanın seçkin olana galebe çalmasıdır. Bu öylesine ezici bir zaferdir ki artık kimse seçkin olan adına bir hak talebinde bulunmaya dahi cesaret edememektedir. Artık benzer olanlar (çokluk) farklı olana (azlara) boyun eğdirmiştir. Ancak Nietzsche’ye göre bu toplumun yararına olan bir şey değildir. Çünkü bir çeşit Darwinist yaklaşımla meseleye yaklaşan Nietzsche’ye göre bu durum zor zamanlarda toplumun değişen koşullara adaptasyonunu sağlayacak tiplerin zayıflamasına ve yok olmasına sebep olacaktır. Nietzsche’nin en büyük arzusu bu süreci tersine çevirmek; soyluların yenilgisini zafere dönüştürmektir. Bu amaçla girişilecek mücadelenin meyvesinin ise gelecekte devşirileceğinden şüphesi yoktur. Onun için geleceğin insanları için yazar ve onları bekler. Onlar, “son insan”ın ölen tanrı ile birlikte sahneden çekilmesi sonrası sahneye çıkması mukadder olan üst(ün) insanlardır. Nietzsche, bu seçkin insanı yaratma potansiyeli nedeniyle aristokratik yönetimlerden övgüyle bahseder. Ona göre “gerçek, bozulmamış aristokratik düzenlemelerin özel yanı, toplumun, seçilmiş bir grup insanın yeryüzünde mümkün olan en yüksek manevi derinlik biçimine ulaşmasını ve onu temsil etmesini teşvik etme ve sağlama hedefi etrafında örgütlenmesidir” (Zamosc, 2019, s. 75). Bu nedenle Nietzsche hem *Deccal*’de hem de *Putların Alacakaranlığı*’nda, efsanevi Hindu yasa koyucusu Manu’dan ve

Manu Yasalar Kitabı'ndan sitayişe bahseder. Nietzsche'ye göre onunla İncil arasındaki en temel farklardan biri toplumu kastlar şeklinde tanzim etmesi, bu hiyerarşik yapıda soylular yani filozoflar ve savaşçılar kastını el üstünde tutması ve yaşamı olumlamasıdır (Nietzsche, 1995, s. 87). Ona göre Manu yasasının yaptığı şey doğa düzeninin yasallaştırılması ve kutsallaştırılmasıdır (Nietzsche, 1995, s. 89). Zira Manu yasası toplumu tabakalar halinde sabitlemekle doğadaki kast düzenini temellendirmektedir. Soyluların yüzlerce yıllık ahlak deneyimini yasallaştıran bu yasa soylu iradenin ayırım koyma çabasını somutlaştırmakta; bu ayırım ve mesafe yoluyla daha derin ruhsal bir aristokrasinin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Haliyle burada Nietzsche'de sıkça gördüğümüz gibi politik olan ile pedagojik olan iç içe geçmektedir.

Toplumu ruhaniler, savaşçılar ve koruyucular olmak üzere üç kasta bölün Manu Yasası daimi olarak üst ve ast arasındaki mesafe duygusunu esas alır ve soyluların egemenlik hakkını onaylar (Nietzsche, 1995, s. 90). Ona göre “yaşamın üst yasası” olan doğal kastlar/düzeyler düzenini formüle eden Manu Yasası'nın üç insan tipini ayırt etmesi ve onaylaması hem toplumun devamı hem de daha yüksek insan tip(lerin)inin olanaklı kılınması için zorunludur. Ve dahası Manu Yasası'nın onayladığı “hak eşitsizliği” onun da onayladığı herkes için cari olan eşit haklar düşüncesinin reddinin ilk koşuludur (Nietzsche, 1995, s. 9). Tıpkı Platon ve Aristoteles'in yaptığı gibi insan tipleriyle buna denk düşen yaşam biçimleri arasında ayırım ve sıralama yapan (Knoll, 2023, s. 183) Nietzsche'ye göre seçkinlerin yaşamı daha fazla sertlik ve sorumluluk gerektiren bir yaşam olduğundan onlar bunun gerektirdiği haklara ve ayrıcalıklara sahiptirler. Bununla birlikte alt kastı, sıradan insanı gereksiz görmez; zira “yüksek bir kültür, bir piramittir: ancak geniş bir taban üzerinde durabilir” (Nietzsche, 1995, s. 91). Dolayısıyla yüksek bir kastın yüksekliğinin mevcudiyeti ve sorumlulukların ifası çoğunluğun/avamın varlığını gerekli kılmaktadır. Kendi ifadeyle “ortalamalık, istisnaların var olabilmesinin ilk zorunluluğudur: yüksek bir kültürü belirleyen odur.” Ancak onların varlığına anlam katan şey soylu sınıftır. Toplumsal yaşamın ve kamu yararının bir işlevi olmak (çarkın dişlisi) onların haz ve mutluluğudur; kendi ifadesiyle “ortalamalar için, ortalama olmak bir mutluluktur”. İyi ve Kötünün Ötesinde de aynı şekilde sıradan insanı üst/tinsel kastın aracı olarak konumlandıran Nietzsche, kölenin bu ahvalinden mutlu olacağını düşünür. Onun için Nietzsche'ye göre “haksızlık hiçbir zaman hak eşitsizliğinde yatmaz, bilakis “eşit” hak iddiasında yatar”. Bu nedenle Nietzsche herkesi eşitlemeye çalışan sağ ve sol tüm modern fikirlere, ideolojilere şiddetle taraz eder (Nietzsche, 1995, s. 91); onları haksız ve dekadan olmakla suçlar. Ona göre hastalıklı modernliğin semptomları olup sürünün hincından mü-

tevellit olan bu ideolojiler yaşamın özüne saldıran, yüksek tipi aşağı çeken intikam ideolojileridir. Tüm modern fikirler gibi bu modern ideolojiler de eski aristokratik ahlakın rütbe sırasını tersine çevirmeye çalışmaktadırlar. Ancak bunun neticesinde ortaya çıkmış ve çıkacak olan kaosu aşmak için yapabilecekleri hiçbir şey yoktur. Zira bunun yerine koyabilecek olumlu bir ideale sahip değildirler. Onun için Nietzsche, kökenleri Platon'a dek uzanan "alaca inek" metaforuyla modern toplumların kaotik doğasına göndermede bulunur; ortak 'ethos'tan yoksunluğuna vurgu yapar (Young, 2017, s. 632).

Seçkinlerin egemen olduğu, piramidal olarak örgütlenmiş, tabakalaşmış bir toplumsal düzeni savunan Nietzsche, salt savunma pozisyonunda kalmaz, seçkinlerin egemenliği lehine sıradan olanın egemenliğine karşı mücadeleyle girişir. Liberal demokrasilerin yükselişte olduğu, eşitliğin büyük ölçüden muzaffer olup bütün hiyerarşileri yıktığı bir çağda halkı yeniden bir çeşit kast düzenine göre örgütlemek ve sınıflandırmak isteyen filozof, "herkesin herkesi ve her şeyi yargılayabildiği, evrensel oy hakkının olduğu bir çağda, rütbe düzenini yeniden tesis etme zorunluluğu hissediyorum" (Nietzsche, 2017, s. 543) der; rütbe düzeninin yeninden ihdasını ya da ihyasını savunur. Ona göre rütbe düzeni aynı zamanda güç düzenidir. İnsanın rütbesini belirleyen **şey** sahip olduğu güç miktarıdır. Güçlenen yaşamla çöküş içindeki yaşam arasında ayrım yapan filozofa göre bu yaşamların her biri yaşamın farklı rütbe düzenine denk gelir. "Eşitliğin en korkunç sonucu" herkesin her meselede eşit hakkı olduğu iddiasıyla tüm rütbe sıralamasını yok etmesidir (Nietzsche, 2017, s. 544). Onun için Nietzsche'ye göre kölece erdemlere sahip ancak egemen olmak için birleşen ve dayanışan sıradan insanlara (kitlelere) karşı daha yüce insanların misillemede bulunması, savaş ilan etmesi gerekmektedir (Nietzsche, 2017, s. 545). Zira ona göre ister bireysel ister toplumsal olsun tüm eşitlikçi ahlak savunuları herkese özgürlük idealiyle rütbe düzenini yadsıyarak aslında "yüce türün" gelişimine mâni olmaktadır. Oysa ona göre en büyük mesele bu yüce türün gelişimi için insanlığın gelişiminin nasıl feda edilebileceği meselesidir (Nietzsche, 2017, s. 544). Bunun için de ona göre sıradanlığı, kölece değerlendirmeleri, "ahlaklılık" diye adlandırılan safsatayı, yani "isterik bir tür dürüstlük olarak Hıristiyanlığı", *Suffrage universal*'i yani "en düşük mizaçların kendilerini daha yüksekte olanlar için kanun olarak emrettikleri sistemi"i, dünyanın tükenmişlerini felç ve yok edecek buna karşın güçlülere de daha da güçlendirecek "güçlü bir doktrin"e ihtiyaç vardır (Nietzsche, 2017, s. 545).

Buraya kadar anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi Nietzsche'nin piramit şeklinde örgütlenmiş politik toplum tasavvuru her zaman Platoncu bir çehreye sahip olmuştur. Özellikle metafizik düşünce söz konusu olduğunda Pla-

ton'la savaşıla tutuşan Nietzsche, politik yaşamın tanzimi ve tahkimi söz konusu olduğunda bu amansız düşmanı ile barış yapmaktan hiç geri durmaz. Nietzsche'nin *hem Deccal*'de hem de *Putların Alacakaranlığı*'nda övgüler dizdiği Manu'daki üçlü kast düzeni son derece Platoncu bir karaktere sahiptir. Piramidal toplumsal yapılanmaya hayranlığı ve savunusu daha erken dönemde yazdığı *Yunan Devleti* denemesinde de açıkça dile getirdiği bir husustur. Burada Platon'un devletinin "kusursuz bir devlet olduğu"nu ifade ederek eğitim almış modernlerin tepeden bir bakışla antik dönemin meyvesini reddetmesinden duyduğu huzursuzluğu açıkça ifade eden (Young, 2017, s. 658; Nietzsche, 1995, s. 28) Nietzsche, böyle bir rütbe düzenine isnat eden toplumsal düzenin inşa edilmesi ve istikrarı için devletin "korkunç pençelerini" kullanılması gerektiğini sözünü bükmeden söyler (Nietzsche, 2011, s. 83). Yıllar sonra kaleme aldığı *Ahlakın Soykütüğü*'nde toplumun bu üçlü rütbe sıralaması büyük ölçüde değişmeden kalır (Nietzsche, 2011). Gördüğümüz gibi *Deccal*'de kast düzeninden, piramidal toplum düzeninden, sitayişle bahsetmeye devam eden (Nietzsche, 1995, s. 89) Nietzsche, İyi ve Kötünün Ötesinde de aynı şeyleri söylemekten sakınmaz. Yüksek tipleri yaratan aristokratik toplumun zorunlu olarak köleliğine ihtiyaç duyduğunu söyler (Nietzsche, 2019, s. 257). Onun için kölelik herhangi bir yüksek kültürün ön şartıdır (Nietzsche, 2019, s. 257). Hakiki bir kültürün doğası gereği aristokratik bir karaktere sahip (Nietzsche, 2010, s. 60) olduğunu ifade eden Nietzsche, kültür yaratıcısı seçkin kimselerin özgürlüğünü savunur. Buna mukabil kitleler için kısıtlamaları açıkça onaylar. Onun için *Güç İstenci*'nde şöyle der: "Tinsel büyüklüğün yokluğunda bağımsızlığa izin verilmemelidir; iyi bir şeyler yapma ve adalet dağıtma arzusuyla bile kötülüğe neden olur. Küçük tinler itaat etmek zorundadırlar-bundan dolayı *büyükliğe* sahip olamazlar" (2017, s. 609-610). Bağımsızlık tinsel asalete sahip olanların hakkı ve ayrıcalığıdır.

Mesafe ve Özgürlüğün Fethi: Yüksek Olan ile Alçak Olan Arasına Ayrım Koymak

Nietzsche, mesafe duygusu, sıra düzeni ve soylu olan için mücadeleyi ortadan kaldırdığı, herkesi her şeyi şey yapmakta serbest bıraktığı gerekçesiyle liberal özgürlük anlayışını eleştirir ve bu özgürlük anlayışını çürümüşlüğü yani dekadansın göstergesi olarak değerlendirir (Young, 2017, s. 752; Nietzsche, 2010, s. 87-88). İnsanı "geçmişin güçlü geleneklerinden koparan içi boş bir göreliliğe dayandığı" ve "zayıf ve disiplinsiz bir özgürlük" nosyonuyla sonuçlandığı düşüncesiyle liberal özgürlük anlayışını reddeden Nietzsche, yine bu "gevşetici, uyuşturucu özgürlük anlayışıyla" değerler arasındaki "mertebe düzeni" aşındıran ve "tüm inançların geçerliliği onay-

layan” liberal hoşgörü anlayışını da reddeder (Ansell-Pearson, 1998, s. 191; Nietzsche, 2019, s. 206). Özgürlüğü herkes için doğuştan sahip olunan bir hak olarak gören bu özgürlük anlayışı ahlak adına güç istencinin altını oyarak “dağı ve vadiyi aynı seviyeye düzleyip” (Nietzsche, 2010, s. 87) insanı sürü hayvanına dönüştürmektedir. Onun için gerçek özgürlük, kendinden sorumlu olma istencine sahip olmak. Bizi ayıran mesafeyi korumak, zahmet, sertliğe, yoksunluğa karşı, hatta yaşamın kendisine karşı kayıtsız olmak. Kendi davası için insanları feda etmeye hazır olmak, kendisi de dahil olmak üzere. Özgürlük demek, erkeksi, savaştan ve zaferden hoşlanan içgüdülerin, öteki içgüdüler üzerinde, örneğin “mutluluk” içgüdüğü üzerinde egemen olması demektir (Nietzsche, 2010, s. 87). Özgür(leşmiş) insan, özgürleşmiş tin (ya da halk) savaşçı bir karakteri haiz olup sıradan insanların “düşledikleri aşagılık refah türünü ayaklarıyla çiğner”. Onun özgürlüğü bu özgürlük için ödediği bedelle, sıradan olanı aşması için gösterdiği direnişle ve yukarıda kalma çabasıyla ölçülür. Onun içindir ki “en yüksek özgür insan tipini, sürekli en yüksek direnişin aşıldığı yerde aramak gerekir”: Soylu değerlere sahip olan hiçbir birey bu değerlere ve yüksekliğe asla liberal idealler ve kuramlarla ulaşmamışlardır. Onları soylu ve saygıdeğer yapan şey tehlikeyi göze almaları ve güçlü olma zorunluğunu kavramış olmalarıdır. Ve ona göre gerçekte “gelmiş geçmiş en güçlü insan türü”nün “büyük seraları” olan Roma ve Venedik tarzı aristokratik kent devletleri özgürlüğü bu şekilde yani sahip olunan ya da olunmayan, istenen ve ancak elde edilebilen/fethedilebilen bir şey olarak anlamışlardır (Nietzsche, 2010, s. 88). Özgürlük ona göre doğuştan sahip olunan değil, çabayla elde edilmesi gereken bir haktır.

Buradan da anlaşılacağı gibi Nietzsche’nin özgürlük anlayışı olumlu ve savaşçı bir karaktere sahiptir. Bu özgürlük her şeyden önce kişinin kendi ruhsal disiplini ve denetimini, kendisiyle diğerleri arasına mesafe koymasını, bu mesafeyi korumasını ve mücadeleyle yukarıda kalma çabasını gerektirir. Haliyle bu tam tamına mesafe pathosuyla uyumlu, onun motive ettiği bir özgürlük anlayışıdır. Yine bu özgürlük anlayışının rütbe sıralamasını, değer yargılamasını yadsıyan çağın demokratik özgürlük anlayışıyla çatışma içerisinde olduğundan hiç şüphe yoktur.

Demokratik Hareketin Yükselişi: Mesafe Pathosunun Çöküşü

Nietzsche, mesafe pathosunu ve rütbe düzenini yüce, asil ve sağlıklı bir düzenin alamet-i farikası olarak görür. Ona göre “insanla insan, zümreyle zümre arasındaki uçurum, tiplerin çoğulluğu, kendisi olma, kendini üste çıkarma istenci”ni ifade eden mesafe pathosu “her güçlü çağın özgün yanısıdır” (Nietzsche, 2010, s. 86). Buna mukabil eşitlik” ve “eşit haklar” öğretisi-

nin ifade ettiği birbirine benzeme idesi ve pratiği ise çöküşe aittir. Buradan bakıldığında Nietzsche'nin açıkça gözlemlediği şey, Avrupa'nın ufkuna hakim olan süreç, eşitlik ve benzerliğinin yükselişine lehine mesafe pathosu ve farklılıkların yok oluşuyla tanımlanabilecek bir çöküşten başka bir şey değildir. Çünkü "aşırı uçlar arasındaki enerji, açıklık günümüzde gitgide küçülmemekte" ve sonunda bunlar "birbirlerine benzeyerek ortadan kalkmakta"dır. Ona göre Almanya dahil Avrupa'nın tüm siyasal kuramları ve devlet yapıları bu çöküşün ve çürümenin zorunlu sonuçlarından başka bir şey değildirler. Yaşamın tüm gözeneklerine nüfuz eden bu çöküş çağın bilimlerine bile nüfuz etmiştir. Sosyoloji vb. çağcıl bilimlerde olduğu gibi bunlar sağlıklı bir yaşamı organize eden "ayırıcı, uçurumlar açan, aşağıya ve yukarıya yerleştiren her türlü kuvvetin azalışı"nı amaçlamaktadırlar (Nietzsche, 2010, s. 86; 1995, s. 43). Dolayısıyla aslında dekadancılığın taşıyıcılığını yapmaktadırlar.

Nietzsche burada eşitlik lehine mesafe pathosunun azal(tıl)masını, yok olmasını amaç haline getiren modern siyasal pathosu bir çöküş semptomu olarak okumaktadır. Eşitliği amaçlayan liberalizm, sosyalizm, anarşizm vb. tüm modern siyasal ideolojiler yaşamın çöküşüne hizmet eden, onun güçten düşüren, güç felcine uğratan dekadancıl ideolojilerdir (Nietzsche, 2010, s. 86). Çünkü bu modern fikirler kültürel ve politik düzeyde değişimi ve insan tipinin gelişimini engellemektedir; oysa "üstün bir insan" ancak bireyleri ayırıcı gerilimin büyük, agonal dürtülerin güçlü olduğu bir toplumsal yapıda ortaya çıkabilir; eşitlikçi demokratik hareketler ise bu durumu baltalamaktadırlar. Onlar varisi oldukları Hristiyan eşitlik idealiyle sürekli yüksek insan ile sürü insanı arasındaki mesafeyi sürü lehine kapatan, güç istemini azaltan, sürü insanının iradesinden doğan yaşam karşıtı nihilistik ideolojilerdir. Hıncın ifadesi olan bu demokratik ve eşitlikçi ideolojiler sürünün soylu olandan intikamının ifadesinden başka bir şey değildirler.

Nietzsche'ye göre çağının en büyük sorunu Avrupa'nın mukadderatına mesafe pathosundan yoksun insanların hükmediyor olmasıdır. "İnsanı sainsal olarak şekillendirebilecek" yükseklik ve sertlikten yoksun, "güçlü ve uzak görüşlü olmayan", "insanla insan arasındaki sonsuz hiyerarşi mertebeye uçurumunu görece kadar seçkin olmayan insanlar" "Tanrı nezdinde eşit"leriyle Avrupa'ya egemen olmuşlardır. Sonuç ise Avrupa insanının "adeta gülünç bir tür, bir sürü hayvanı, iyi niyetli, hastalıklı ve vasat bir şey"e dönüşmesi olmuştur (Nietzsche, 2019, s. 73, 120). Bu nedenle demokratik hareket sadece "politik örgütlenmenin bir çöküş biçimi" değil, aynı zamanda insanın çöküşü, küçülüşü, vasatlaştırılması ve değerden düşürülmesidir (Nietzsche, 2019, s. 118). Buna karşın Nietzsche, umudunu "zıt değer biçmelere saygınlık verecek ve ebedi değerleri" yeniden değerlendirecek, ters

yüz edecek güçlü ve asil ruhlara bağlar (Nietzsche, 2019, s. 118). Ona göre Batı uygarlığının ayakta kalmak için mesafe tutkusuyla kendini aşarak etik mükemmelliğe yönelen seçkin insanlara ihtiyacı vardır.

Mesafe Pathosu ve Kendini Aşma: Etik Dönüşüm

Nietzsche hem toplumsal yaşamın tanzimi hem de bireyin ahlaki olarak kendisini dönüştürmesi ve aşması ediminin sürekliliği için “mesafe pathosu”nun gerekliliğini vurgular. Dolayısıyla bunları birbirinden ayrı şeyler olarak düşünmemek gerekir. Zira ilkiyle aristokratik bir düzenin inşası ikincisiyle aristokratik bir bireyin yaratılması amaçlanır. Bu sebeple onun aristokratik bir düzen oluşturma düşüncesiyle aristokratik bir kişiliğin yaratılması düşüncesi birlikte ele alınmalıdır. Zira ona göre insan ilk önce “kendine egemen olmalı”dır. İnsan ancak bunu başardığı takdirde başkalarına da egemen olacaktır (Young, 2017, s. 834). Dolayısıyla mesafe pathosu ister toplumsal ister bireysel bir şekilde yorumlansın daimi bir egemenlik ve güç istemini mündemiçtir. Nietzsche, tıpkı antikler gibi insanın kendisine hakim olmasıyla ötekilere hakim olmasını bir bütün olarak görmektedir.

Nietzsche’ye göre soylu egemen insan mesafe duygusunu tattığında yani sürekli olarak boyun eğdirip emrettiğinde, boyun eğdirilen(ler)i aşağıda tutup uzaktan/tepeden baktığında kendisindeki ruhsal gelişmeyi ve genişlemeyi hissedebilir, kendisini sürekli olarak yenebilir ve yineleyebilir. Başka bir ifadeyle soylu insan daha yüksek bir yaşamın gerektirdiği bu gizemli moral duyguyu ancak boyun eğdirme işlevini ifa ettiğinde hissedebilir (Nietzsche, 2019, s. 197). Asil olan ile aşağı olan arasındaki mesafe duygusunun yok olması durumunda kişinin kendisini aşmasını sağlayan bu “gizemli pathos” büyüyemez. Dolayısıyla Nietzsche için yüksek tipin kendisiyle nihayetinde olabileceği şey arasındaki mesafeyi kapatma özlemi, kendisiyle boyun eğdirilenler arasındaki mesafeyi genişletme arzusunun bir işlevidir. Bu mesafe duygusu yalnızca diğer insanlar ve kurumlara karşı değil, aynı zamanda kişinin kendisine karşı da uygun bir küçümseme duygusu yaratarak kendi eksikliklerini fark etmesini (Alfano, 2019), kendisini tanımasını ve aşmasını sağlar.

Kişinin kendi içindeki farklılık duygusunu yücelten ve tüm benliğini kapsayan “yüce tutku” (Rabaté, 2016, s. 8) olan mesafe duygusu “kişinin kendisindeki çokluğu ihmal etmeden kendisine bir biçim dayatması” sağlar. Bu yaratıcı sanatsal etkinlik sayesinde kişi kendi varoluşuna biçim verir. Benliğini bir sanat eserine dönüştürür (Schoeman, 2007, s. 42, 44). Bu haliyle mesafe pathosu kişinin kendisini biçimlendirmesine dönük estetik boyutu olan bir idedir (Stan, 2018). Kişinin içsel karakterini ön plana çıkar-

ran bu yaklaşıma göre içsel mesafe pathosu öncelikle ruh içindeki değişim ve keşifle ilgili olup daha nadir, daha yüksek ve yeni ruhsal durumların arayışından oluşur (Zamosc, 2019, s. 73). Mesafe pathosu kendini aşma düşüncesini içselleştirmek suretiyle kişinin zayıf yanlarını aşmasını, kendi iç denetimini ve kendilik üzerindeki kontrolünü sağlar. Zira güçlü insanlar da ima kendi kendileriyle savaşırlar (Nietzsche, 2019, s. 113). Ancak asil insanın mesafe tutkusu aracılığa sağladığı egemenlik kendilik üzerindeki (içsel) egemenliği aşarak öteki üzerindeki (harici) egemenliği de beraberinde getirir. Dolayısıyla ancak kendilik üzerindeki iktidarın pozitif deneyimine sahip insan diğer insanları da yönlendiren ve yöneten bir üst(ün) insan olabilir. Bu üst(ün) tipin alt tipe hükümlerliği neticesinde deneyimlediği mesafe duygusu, benzeşmeye, aynileşmeye ve haliyle sürüleştirmeye karşı tedavinin de bir parçasıdır. Psikolojik sağaltım sağlayan bir duygu deneyimidir.

Nietzsche, ruhun her zamankinden daha eşsiz konumlara ulaşmasını sağlayarak insanlığın daimi gelişimini temin eden, şahsi mükemmelliği ve ruhun aristokrasisini mümkün kılan bu içsel mesafe tutkusunun yerleşik bir politik aristokrasi tarafından tesis edilen dışsal mesafe tutkusu tarafından beslendiğine inanır (Conway, 2022, s. 86). Bu nedenle onun için “aristokratik rejimlerin albenisi, bünyelerinde insani tasarımlar barındırma ve uygulama kapasitelerinden kaynaklanır” (Conway, 2022: 87). Tarihin gösterdiği şey de aristokrasinin “şimdiye dek” mesafe patosu üretmenin en etkili yolu olduğudur (Acampora&Ansell-Pearson, 2011, s. 198; Conway, 2022, s. 81). Dolayısıyla Nietzsche'nin etik ve politik projesinin esas kaygısı ve merkezi motivasyonu olan seçkin bireylerin yetiştirilmesi yoluyla insanlığın yüceltilmesi ve insan yeteneklerinin gelişmesini amaçlayan mükemmeliyetçilik (Fossen, 2008, s. 299) ideali dahi onun politik aristokrasisiyle ilişkilidir. Ruhsal gelişimin koşulu olan mesafeyi açma duygusu yok olduğunda insanın gelişme dürtüsü yok olacağı gibi buna istinat eden rütbe düzeni de yıkıma uğrayacaktır ki bu da aslında politik dekadansın ve nihilizmin ta kendisidir.

Sonuç

Nietzsche'nin politik tahayyülü çağının yükselen değerleriyle büyük ölçüde karşıtlık ve mücadele içinde vücuda gelmiştir. Onun büyük ölçüde antik izlege sahip politik vizyonu eşitliği esas alan modern politik tahayyüle şiddetle direnir. Mesafe pathosu ve rütbe düzeni Nietzscheci vokabülerde insanlar arası tüm ayrımları tasfiye ya da tesviye eden çağın ruhuna karşı direnişin kavramsal ifadesidirler. Nietzsche'nin zamana aykırı bu politik vizyonu esas olarak bir çeşit modern çağın *zeitgeist*'ini oluşturan ve politik yaşamda esas olarak demokrasi suretinde tezahür eden eşitliğin reddine dayanır. İnsan-

lar arasında var olduğunu düşündüğü doğal ayrımlardan ve bunlara istinat eden asil ve adi ayrımlarından hareketle etik-politik yaşamı tanzim etmek gerektiğini düşünür. Onun için insanlar ve değerler arasındaki ayrımları ve ayrıcalıkları yeniden inşa etmeye, bariyerleri yükseltmeye çalışır; insanlar arasındaki benzerliğe karşın farklılığı, uzlaşmaya karşın çatışmayı, güç istencini ve mücadeleyi önceler. Seçkin insanın ancak insanların sahip olduğu değere göre sıralandıkları bir düzende ortaya çıkabileceğini düşünür. Çünkü ancak bu yönetimler yüksek insanın ortaya çıkışını mümkün kılan mesafe pathosunun üretimini sürekli kılabilirler. Mesafe pathosu ve onun siyasal yansıması olan rütbe düzeni şimdiye dek seçkin insanı yaratmanın adeta koşulu olarak işlev görmüşlerdir. Nietzsche'ye göre bundan sonra da böyle olacaktır. Bu pathos yüksek insanın hem değer yaratmasını hem bu değer yaratma işini kendilerine has kılmasını sağlamıştır. Onun için ancak bu duyguya sahip seçkinler kendini aşma, yeni değerler yaratma, adlandırma ve dolayısıyla da gerçekte özgür olma hakkına sahiptirler.

Nietzsche'ye göre sağlıklı bir toplumun esasi vasfı olan sıralanma düzeni de mücadele içinde ortaya çıkar. Dolayısıyla insanların toplumdaki konumu güç iradesi ve mücadelesi tarafından belirlenir. İnsanın sahip olduğu haklar dahi verili olarak var olmazlar; onlar ancak bir mücadele neticesinde kazanırlılar. Onları elde etmek kişinin mücadele etmesi ve bedel ödemesi gerekir. Bu bedeli ödemeyi göze almayanlar için özgürlükten söz edilemez. Onların asli vecibesi özgür olanlara tabi olmaktır. Onun için Nietzsche, sıradan olanı soylu olana tabi kılan hiyerarşik toplum tahayyülüne ve düzenine derin bir iştiahtır. Mesafe pathosu örneğinde olduğu gibi böylesi düzenleri mümkün kılan ve onları tahkim eden duygulara da esasi bir rol biçer.

Mesafe pathosu ve rütbe düzeni Nietzsche'nin arzuladığı sağlıklı toplumsal ve aynı zamanda ruhsal düzenin ifadesidirler. Onun için Nietzsche, insanları tasnif ve tanzim eden aristokratik yönetimlerden sitayişle bahseder. Bu düzenler insanları yan yana değil, dikey olarak sıralayan sosyopolitik formasyonlardır. Nietzsche'ye göre ideal toplumsal düzen daima piramit şeklinde örgütlenmiş ve öyle işleyen tabakalı bir toplumdur. Seçkin insanın iradesini egemen kılan böylesi bir siyasal formasyon büyüklüğü yaratma imkanı ve istidadına sahip yegâne politik formdur. Onun için Nietzsche, tüm bu rütbe/kast düzenlerinin yıkıma uğratıldığı bir çağda insanlar arası bariyerleri yeniden yükseltmek, ayrıcalık ve imtiyazları yeniden ihdas etmek ister. Soylu olanları Avrupa'yı yıkıma uğratan sürü değerlerine ve onların iradesine istinat eden demokratik nihilizme karşı misillemede bulunmaya çağırır. Güç istencini politikaya egemen kılacak, seçkin bir Avrupalı kast tarafından icra edilecek olan büyük politikayı salık verir ve müjdelere. Nietzsche'nin niyeti-

nin biçimsel haliyle olmasa dahi işlevi ve amaçları itibarıyla aristokratik bir siyasal formasyonun inşası olduğu açıktır. Bu politik vizyonun ve misyonun Nietzsche'nin çağı kadar günümüzün politik vizyonu ile çatışma içinde olduğu, demokratik kültür ve siyaset ideali için bazı tehdit ve tehlikeler içerdiği de açıktır. Bu sebeple demokratik bir Nietzsche tahayyülü de varlığını onun kendi metinlerine değil, şarihlerine borçludur ve büyük ölçüde geçen yüzyılın ikinci yarısından itibaren Nietzsche'yi savaş öncesi imajından arındırma, yeniden yorumlama ve temellük edinme sürecinin ürünüdür.

Nietzscheci politik vizyon özsel olarak insanları aynı değerde görmez. Tüm etik-politik yaşamın iki tür insan iradesinin çekişmesi ve çatışmasıyla belirlendiğini düşünür. Asil ve aşağı insan arasındaki asli farklılıklar karşıt güç istençlerinin mücadelesine yol açar. Tarih de aslında bu iki insan tipinin karşıt irade ve eylem biçimlerin görünümü olarak tezahür eder. Tüm değerler de bu güç mücadelesi içinde oluşurlar. Dolayısıyla aşkın değil, içkin ve tarihsel bir kökene sahiptirler. Ancak ortaya çıkan ve tarihi devindiren bu değerler eşit değerde değildirler. Onun için Nietzsche, asil değerlerin yaratılışını hınçtan kaynaklanan dekadın değerlerin karşısına koyar. Soylu insanın iradesinden neşet eden değerler pozitif ve sağlıklı bir karakterde iken sürü insanın iradesinden neşet eden değerler negatif bir karakteri haiz olup hastalıklıdır; yaşamı değerden düşürürler. Çağın deneyimlediği nihilizmin nedeni de bu hastalıklı değerlerin yaşama egemen olmuş olmasıdır. Bunun çaresi ise seçkin insanın yaşamın yönetimini yeniden devralması, sürü insanın ve değerlerinin hükümranlılığına son vermesidir. Onun için seçkin bir "iyi Avrupalı" kastın tüm yönetimi devralması, Avrupa'nın siyasal vizyonunu ve amaçlarını belirlemesi; yaşamın sevk ve idare için gerekli tüm yetkiye ve araçlara sahip olarak onları bu hedeflere yöneltmesi ve yönlendirmesi en iyi çözüm olacaktır.

Nietzsche, adeta insan gelişimini mümkün kılan temel bir ilkeyi ortaya koyduğunu ya da başka bir ifadeyle insan gelişiminin mekanizmasını deşifre ettiğini düşünmektedir. Ona göre aristokratik düzenin ete kemiğe büründürdüğü farklılıktan mütevellit mesafe duygusunun adeta kurumsallaşarak istikrarlı bir şekilde vücut bulması ve varlığını devam ettirmesi olmaksızın insandaki kendini aşma duygusunun gelişimi ve sürekliliği temin edilemez. Aristokratik düzenler şimdiye dek bu mesafe pathosunu ayakta tutmak suretiyle yüksek insan tipini yaratmayı başaramışlardır. Bundan sonra da seçkin insanın yaratılması ancak onunla daha aşağı olan arasına ayırım koyan ve aşağı olanın seçkin olanın amaçlarının aracı kılan yönetimler sayesinde mümkün olabilecektir. Onun için Nietzsche'nin soylu ile sürü arasına ayırım koyan toplum ideali nihai olarak seçkin insanın yaratılması amacına matuf-

tur. Yaşamın anlamı ve gerekçesi olan bu seçkin insanın yaratılması sürecinde çoğunluğun katlanmak zorunda kalacağı felaketvari tüm zorluklar ve zorunluluklar Nietzsche'ye göre anlaşılabilir ve tolere edilebilir bedellerdir.

Kaynakça

- Abbey, R., & Appel, F. (1998). Nietzsche and the will to politics. *The Review of Politics*, (1), 83–114.
- Acampora, C. D., & Ansell-Pearson, K. (2011). *Nietzsche's beyond good and evil: A reader's guide*. Continuum.
- Alfano, M. (2018). A schooling in contempt: Emotions and the pathos of distance. İçinde P. Katsafanas (Ed.), *The Nietzschean mind* (ss. 121–139). Routledge.
- Alfano, M. (2019). *Nietzsche's moral psychology*. Cambridge University Press.
- Alfano, M. (2021). Nietzsche's virtues: Curiosity, courage, pathos of distance, sense of humor, and solitude. İçinde C. Halbig & F. Timmermann (Ed.), *Handbuch Tugend und Tugendethik* (ss. 271–286). Springer.
- Ansell-Pearson, K. (1998). *Kusursuz nihilist: Politik bir düşünür olarak Nietzsche'ye giriş* (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Conway, D. W. (2021). *Nietzsche'nin politik tahayyülü* (K. Gülen, Çev.). Phoenix Yayınevi.
- Fontana, A. (2019). *Nietzsche and the critique of revolution*. Cambridge Scholars Publishing.
- Fossen, T. (2008). Nietzsche's aristocratism revisited. İçinde H. W. Siemens & V. Rodt (Ed.), *Nietzsche, power and politics: Rethinking Nietzsche's legacy for political thought* (ss. 299–318). Walter de Gruyter.
- Hatab, L. J. (2008). *Nietzsche's on the genealogy of morality: An introduction*. Cambridge University Press.
- Kofman, S. (1972). *Nietzsche and metaphor*. Bloomsbury Academic.
- Knoll, M. (2023). Heroic art of living: Nietzsche's rank order of the types of life. G. Gödde et al. (Ed.), *Nietzsche on the art of living: New studies from the German-speaking Nietzsche research* (ss. 183–197). Orientation Press.
- Nietzsche, F. (1995). *Deccal* (O. Aruoba, Çev.). Hil Yayınları.
- Nietzsche, F. (1996). *Ecce Homo: Kişi nasıl kendisi olur* (C. Alkor, Çev.). Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (1999). *Böyle buyurdu Zerdüş* (A. T. Oflazoğlu, Çev.). Asa Yayınları.
- Nietzsche, F. (2002a). *Güç istenci* (S. Umran, Çev.). Birey Yayıncılık.
- Nietzsche, F. (2002b). *Güç istenci* (N. Epçeli, Çev.). Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2003a). *Eğitimci olarak Schopenhauer: Çağa aykırı düşünceler III* (C. Atila, Çev.). Say Yayınları.

- Nietzsche, F. (2003b). *Şen bilim* (L. Özşar, Çev.). Asa Kitabevi.
- Nietzsche, F. (2010). *Putların alacakaranlığı* (M. Tüzel, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, F. (2011). *Ahlakın soykütüğü* (Z. Alangoya, Çev.). Kabcacı Yayınevi.
- Nietzsche, F. (2012). *Seçilmiş mektuplar* (A. Yazgan, Çev.). Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2015). *Yunanlıların trajik çağında felsefe* (G. Aytaç, Çev.). Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2019). *İyinin ve kötünün ötesinde* (A. İnam, Çev.). Gündoğan Yayınları.
- Rabaté, J. M. (2016). *The pathos of distance: Affects of the moderns*. Bloomsbury Academic.
- Schoeman, M. (2007). Generosity as a central virtue in Nietzsche's ethics. *South African Journal of Philosophy*, (1), 41–54.
- Stan, C. (2018). *The art of distances: Ethical thinking in twentieth-century literature*. Northwestern University Press.
- Young, J. (2017). *Nietzsche: Bir filozofun ve felsefesinin biyografisi* (B. O. Doğan, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Zamosc, G. (2019). Democracy and the Nietzschean pathos of distance. *Southwest Philosophy Review*, (1), 69–78.